

РЕЦЕНЗИЯ

от

**проф. д.н. Марияна Николаева Булева-Петрова –
Катедра „Музика“ на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“,
относно конкурс за
академичната длъжност „професор“
по професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство
към Катедра „Теория на музиката“ –
НМА „ПРОФ. ПАНЧО ВЛАДИГЕРОВ“,
обявен в „Държавен вестник“ бр. 75/24.09.2019 г.
с кандидат: доц. д-р Сабин Моис Леви**

Конкурсът за професор по полифония е обявен от катедра „Теория на музиката“ на НМА „Проф. Панчо Владигеров“ на основание чл.3, ал.1 от ЗРАСРБ. Единствен кандидат в него е доц. д-р Сабин Моис Леви. Всички етапи на конкурса са преминали коректно при спазване на условията и реда на ЗРАСРБ и Правилника за прилагането му в сила от 06.07.2018 г. Кандидатът в конкурса отговаря на условието за покриване на Минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност „професор“ в съответното професионално направление, което е констатирано на заседание на научното жури.

Музикалното образование на Сабин Леви в различните образователни степени е придобито в престижни музикални центрове и учебни заведения: НМУ „Любомир Пипков“ – София, за кратко – НМА „Проф. Панчо Владигеров“, Академия Рубин в Йерусалим, Израел (две бакалавърски степени – по орган и по композиция, 1995), Университет Бригам Янг, Юта, САЩ (две магистърски степени) и в Канзас – двоен

докторат по орган и композиция (2004). Работил е като преподавател в Юта и Канзас, а също като църковен органист, пианист, корепетитор, хоров диригент и композитор от 1996 г. до 2008 г. в САЩ. В НМА работи от 2011 г. и ръководи майсторски класове по орган в чужбина и в България. Носител е на награди от три конкурса по орган и три по композиция. Реализирал е шест компактдиска със солови изпълнения на орган, както и още шест с различни участия като органист и композитор. Основните сфери на професионална дейност са полифония, орган, композиция, и музикален превод (заклет преводач) с професионални сертификати на иврит и английски.

Несъмнено кандидатът в конкурса доц. д-р Сабин Леви е личност с мащабни музикалнотворчески интереси, постижения и професионални умения, които са разнообразни, но органично взаимодействащи си. В този смисъл той е съвременен носител на бароковата по дух цялостна музикантска изява – композитор, изпълнител, диригент, теоретик и преподавател, като всяка от тези дейности се осветява вътрешно от знанията и творческите по същността си „съображения“, които ѝ даряват останалите практики¹. Към тази най-обща характеристика ще добавя нещо много съществено: неговия пиетет към европейската и българската традиция в теорията и методиката на полифонията като наука и учебна дисциплина. Изключителен принос за българското музиковедие и за педагогическата практика са реализираните от него преводи на български

¹ Подобна алюзия прави и проф. д.изк. Томи Кърклияски в своята рецензия „Впечатляващ концерт на Сабин Леви“: *„Интегралността на творческата му личност във вече зрели години като композитор, органист, изпълнител на карион, доцент по полифония в НМА, автор, преводач, съставител и издател на музикалнонаучна и нотна литература напомня енергията, продуктивността и творческата деловитост на бароковите майстори.“*

(<https://almanac.nma.bg/%d1%80%d0%b5%d1%86%d0%b5%d0%bd%d0%b7%d0%b8%d0%b8/>)

Когато двама автори независимо един от друг достигнат до сходно обобщение, това е сериозно доказателство за обективност на преценката.

език с коментари към тях на класическите трудове на Фукс и Йепезен, както и изданията на трудове на Асен Карастоянов².

Съвсем основателно Сабин Леви определя своя основен хабилитационен труд „Технически и творчески предизвикателства при писане на сложна fuga“ (София: In Sacris, 2019) като „проект“, който фактически се състои от 6 обособени, но допълващи се и надграждащи се проекта³. Това е най-точното название на замисъла, който е комплексен: музикологичен, творчески и дидактичен. В духа на тази мащабна идея реализацията съдържа три основни компонента: историко-теоретична разработка, нотен материал от илюстративни примери и цялостни партитури на авторските шест сложни fugи, аудиозаписи на композициите. Така слово, ноти и звук се обединяват в първото българско изследване, посветено на сложната fuga.

² «Полифония: строг стил с Йохан Йозеф Фукс.» Превод от английски и латински, с критически бележки и коментари. Ред. Проф. Наташа Япова. Март 2017 г. ISBN: 978-619-90821-0-2; Асен Карастоянов – «Задачник по хармония, полифония и оркестрация» (второ издание), Ред. Доц. Николай Градев. 2016 г.; Асен Карастоянов – «Полифония, Контрапункт», Второ издание, с критически бележки и коментари. Ред. Проф. Горица Найденова. Март 2017 г. ISBN: 978-619-90821-1-9; Кнуд Йепезен – «Контрапункт. Полифоничния строг стил на 16ти век» с критически бележки и коментари. Ред. Професор Горица Найденова.

³ По описанието на автората хронологичният ред, по който са показани пиесите, е следният:

1. Свободен стил – двойна fuga в стил Бахова органа триосоната като възможна трета част на сонатен цикъл.
2. Свободен стил – тригласна двойна fuga, която е несиметрично-огледална.
3. Свободен стил – четригласна двойна симетрично-огледална fuga, която всъщност е фугирана хорална прелюдия.
4. Романтически стил с импресионистични елементи – петгласна тройна fuga, написана за три инструмента, като възможна втора част на цикъл (трите теми встъпват едновременно).
5. Късноромантически стил с някои стилови елементи на Макс Регер – шестгласна четворна fuga, написана за шест инструмента. В тази fuga, както и във Fuga 3 и Fuga 4 са използвани и чужди теми.
6. Хиндемитов стил – двойна четригласна fuga със солмизационна тема (НАДЕЖДА - NADEGDA).

Както подчертава авторът, шестте сложни фуги са произведения на изкуството, а не инструктивен материал. Затова прави силно впечатление, че на места Сабин Леви изчерпателно изследва полифоничния потенциал на тематичния материал, но ползва само онези възможности, които са съзвучни на творческата идея и драматургията на творбата.

Това, което особено силно респектира, е ясната жанрова принадлежност и коректната стилова определеност на всяка творческа реализация.

По отношение на жанра са представени следните „превъплъщения“ на сложните фуги: триосоната (възможна трета част), фугирана хорална прелюдия, възможна втора част от цикъл, fuga като самостоятелно произведение. По този начин фуговата форма разкрива възможностите си да бъде интегрирана в различни жанрове или самата тя да бъде и форма, и жанр. При това авторът задълбочено и коректно вниква в жанровата специфика (включително и в аспектите на изпълнителския апарат). Ето само един пример: „*Фуговото трио за орган не е като тригласна fuga за клавир; тук гласовете имат много по-голяма свобода на действие – и в диапазон, и в технически възможности, – както и възможността свободно да се кръстосват и преплитат (защото двете ръце са мислени да бъдат на различни мануали на органа). Трио сонатата, която в барока е тип соната за два инструмента и басо континуо, има своята особена трактовка в творчеството на Бах. Освен реализиран в смисъл на камерна музика, това също е жанр, осмислен като соната само за един инструмент – орган, който представлява obligatно трио с по един глас във всяка ръка и един в педала, при което този жанр става силно полифонизиран, с имитации между трите партии, превратен контрапункт, ехо-ефекти (от типа също и на хокет)*“ (с. 35). Тук освен голямото знание важно значение има и изпълнителският опит на органиста Сабин Леви.

По отношение на стила пред нас оживяват: свободен Бахов стил, романтически стил с импресионистични елементи, късноромантически стил (в духа на Макс Регер), Хиндемитов стил. Лично за мен тези факти са голямо достойнство на осъществения творчески проект.

Мога смело да заявя (тъй като вече съм застъпвала такава становище в своя книга), че жанровите и стиловите параметри са изключително важни и като цяло недопустимо пренебрегвани в практическата работа по теоретико-практическите дисциплини. Що се отнася конкретно до полифонията, въпреки силната стилова заявка по отношение на изучаваните обекти, обособени в разделите на учебната дисциплина (строг – свободен полифоничен стил), много често в практическите занимания се губят жанровите параметри, както и индивидуализираните стилови подходи. В това отношение композициите на Сабин Леви са не само забележителни образци на работа по модел и стилизация, но в методически аспект имат стойността на безценни източници на знание.

Няколко думи за изследователския метод. В последните години сме свидетели и читатели на многобройни текстове, в които изпълнители или композитори предлагат авторефлексия на своя творчески опит. В известен смисъл и този текст носи подобен заряд. По отношение на вникването в творческия процес още преди век Сабанеев формулира като единствено възможно за изследване на композиторското мислене методът на интроспективното наблюдение на собствения феноменологичен свят. Но задачата на Сабин Леви е още по-интересна и по-сложна: с метода на интроспективното наблюдение изследователят рефлектира и върху композиторските си идеи, и върху изпълнителската си практика, и върху историко-теоретичните предпоставки, и върху съпътстващите ги и надграждащи ги педагогически намерения. Оттук особено интересно в текста е пулсиращото приближаване и отдалечаване на изследователския обектив спрямо наблюдаваните явления. Специфичен чар носят коментари

като: *Интересна особеност (получена за съжаление непреднамерено) се забелязва в ритмиката на моята тема. Първият тон е с трайност цяла нота (четири четвъртини), вторият тон – три четвъртини, третият – две, четвъртият – една, а петият, който е залегован с четвъртия, е с трайност осмина нота* (с. 39). В този цитат по интересен от гледна точка на музикалната психология начин се преплитат спонтанните творчески открития с целенасочените теоретични и методически търсения.

В крайна сметка обединяващият фактор в тази сложна система от рефлексии е ухото, т.е. вътрешният слух на композитора и реално възприемащият слух на изпълнителя и слушателя. Именно чуването аргументира и неговата дефиниция за сложна фуга: *„Може би най-важният съдник в тази дискусия е ухото – без значение дали вторите и т.н. теми са имали своя експозиция, когато те се повтарят отново и отново и се комбинират по един или друг начин с останалите теми, ние ги чуваме. Това е, което е важно и което ни служи също и за формообразуващ елемент“* (с. 20 – 21).

Що се отнася до контрапунктичните техники, може да се каже, че пред нас е истински компендиум на полифоничните възможности. Чудесна е идеята те да бъдат представени в таблица, която не само ориентира в контрапунктичното съдържание на отделните фуги, но дава и възможност да се съзерцава в цялост полифоничното богатство като арсенал за творчески идеи. В условията на шестте експериментални реализации са оползотворени в пълнота разновидностите на сложния контрапункт (превратен и непревратен вертикален и хоризонтален) и на имитационната техника (права, огледална, ретроградна имитация, в аугментация, в диминуция). Особено интересни са влиянията от по-стари епохи – от т. нар. „Първа практика“ на ранния барок – *stile antico*, както и от мотетната изоритмична техника чрез проявената *talea* при ретроградното провеждане на темата в последната (Хиндемитова) фуга.

Специално внимание заслужава тематичното съдържание на творбите. Авторът обгръща с огромно внимание именно този компонент на полифоничните композиции и като тип експозиционност в различните фуги, и като мелодическо съдържание. Всяка тема е внимателно обмислена и с посланието, което носи, и с възможностите ѝ за полифонично третиране (като последният аргумент обикновено е силен фактор при конструирането на втората или на някоя от следващите теми, замислени според потенциала им за сложен контрапункт с първата/с предходните). Обхванати са в максимална степен прииждащите от традицията източници на тематични идеи: солмизационни теми (*soghetto cavato*) – и популярни (ВАСН), и плод на оригинално авторско хрумване (като специално внимание заслужава интересната игра между кирилица и латиница в темата НАДЕЖДА); теми от класически композитори; снароднели български песни – емблеми, една от които заема мястото на кантус фирмус, т.е. ролята на хоралната мелодия от бароковата епоха; хроматични теми, теми-палиндромы. Творческата находчивост на композитора е смайваща, неизчерпаема и същевременно многозначна като концепция. Преклонението пред традицията се извява през глобалния полицентризм на постмодернизма – комбиниране на музикални кодове от различни исторически времена и от различни географски ареали.

Трябва да бъде открит още един съществен аспект на разработката: творческият и научен интерес към симетрията, която вълнува композитора именно като *звучаща симетрия*. Той създава две огледални фуги, в чиито названия присъстват ключовите думи „несиметрична“ и „симетрична“, което е свързано с порядъка на встъпване на гласовете в *rectus* и *inversus* по логиката на централната и осевата симетрия. Към различните проявления на симетрията (постигнати с внимателно изследване на осите на симетрия и с приложението на проекционния метод) авторът добавя в интермедиите на „Регеровата“ фуга и октатонен (хемидитонов по цитирания на това

място термин на Николай Градев) лад като звуковисочинна проява на симетрията, за да се постигнат всички възможни йерархични равнища на този феномен – тематично, структурно и хармоническо.

Дидактичният аспект на труда според мен е много сериозен. Лично аз съзирам в него следните аспекти:

- предоставена е музикалноисторическа информация за стилове, жанрове, автори и творби, която значително разширява обичайния поглед към полифоничните епохи;
- възпитават се музикалноаналитични умения върху полифонични творби, наситени с разнообразни контрапунктични комбинации;
- обогатяват се сръчностите за изследване на теоретично възможните технологични решения при работа с най-сложните контрапунктични техники;
- чрез споделените композиторски съображения се осмисля художествената и драматургична логика при творчески избор на конкретни полифонични подходи и то – в условията на определен стил и жанр.

Публикациите на доц. д-р Сабин Леви включват и 35 статии (една от тях в съавторство) на български и на английски език, както и 13-томна компилация „Пиеси за орган от български композитори“, издадена от СБК. Основател е на музикологичния сайт „Независим музикологичен портал“ (musicology-bg.com).

Разностранна е и педагогическата дейност на Сабин Леви в НМА: полифония, теория на музикалните елементи, солфеж, въведение в компютърната нотация и орган.

Респектира списъкът от концерти и соло рецитали в България и чужбина. Към това се добавя членството му в редколегии, работата му като заклет преводач, членството му в журита и активността по линия на програма Еразъм + на ЕС.

Всичко казано в настоящата рецензия е основание да дам своята професионална подкрепа на доц. д-р Сабин Леви и убедено да предложа на уважаемото научно жури той да бъде избран за академичната длъжност „професор“ в професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство.

Януари, 2019

Изготвила рецензията:.....

проф. дн Марияна Булева